

Петнаестог септембра 1918. године пробијен је чувени Солунски фронт, што се испоставило као одлучујуће за слом Централних сила у Првом светском рату, у историји познатом као Велики рат.

Дан пробоја Солунског фронта властима Србије послужиле су као повод да се 15. септембар прогласи Даном српског јединства, слободе и националне заставе, који се у Србији и Републици Српској обележава од 2020. године.

Било би логично да се 15. септембар слави као дан солунских бораца, јер су Солунски фронт здруженим снагама пробиле српски војници, са енглеским и француским, којима су се – из победе у победу, или из пораза у пораз, зависи ко са које стране гледа – прикључивали Грци, Италијани, Руси... Македонци посебно, према њихово учешће ни век касније није валоризовано на прави начин, посебно у освајању Кајмакчалана, битке која је била увертира у освајање Солунског фронта

Иако је ових дана поново актуелизован Јасеновац као најстрашније стратиште десетина хиљада Срба (Јевреја, Рома и хрватских антифашиста), истина је да је Велики рат опустошио Србију. Према валидним проценама, победу у Првом светском рату Србија је несразмерно скупо платила: током рата изгубила је више од милион становника, што је било безмало трећина житеља, а више од половине мушке популације је страдало у тешким борбама и повлачењу кроз Албанију.

Почетак краја Великог рата

Почетак краја Великог рата означен у јесен 1918. управо пробојем Солунског фронта, на који је српска војска пребачена с пролећа 1916. године.

На пресудни фронт, који је захватао неколико стотина километра у дужину, углавном су пребацивани војници Краљевине Србије, опорављени на Крфу после Албанске голготе, дугог повлачења након што је аустроугарска војска поробила Србију крајем 1915. године.

Српски војници су се борили са француским и британским војницима, против аустроугарске, немачке и бугарске дивизије. Прва битка коју су добили је освајање Кајмакчалана, септембра 1916, а два месеца касније освојен је и Битољ са околином.

Главномоладујући био је француски генерал Франше д'Епере, који је јуна 1918, после саветовања са српским генералима и регентом Александром Карађорђевићем, одлучио да се крене у пробој Солунског фронта.

Офанзива је почела на сектору Добро поље – Ветерник – Козјак, где је била стационирана српска војска, шест дивизија са 140.000 људи, укључијући и 25.000 добровољаца. Првом армијом командовао је Петар Бојовић, Другом Степа Степановић. Командант Штаба био војвода Живојин Мишић, уз регента.

„Сви команданти, командири и војници треба да буду прожети идејом, од брзине продирања зависи цео успех офанзиве. Та брзина је у исто време и најбоља гаранција против изненађења, јер се њоме постиже растројство непријатеља и потпуна слобода у

нашим дејствима. Треба дрско продирати, без починка, до крајњих граница људске и коњске снаге. У смрт, само не стајте! С непоколебљивом вером и надом јунаци напред у отаџбину!", казао је Мишић у Заповести српској војсци за пробој Солунског фронта од 13. септембра 1918. године.

Првог дана борби пробијено је 11 километара Фронта, који су сутрадан проширени на 40 километара, чиме је означен слом централних сила. И на Солунском фронту и у Великом рату.

Освајање Ниша

Борбе су трајале данима, а највеће заслуге за пробој фронта и сам Франше д'Епере је приписивао баш српској војци: "То су сељаци скоро сви, то су Срби, тврди на муци, трезвени, скромни, то су људи слободни, несаломиви, горди на себе и господари својих њива. Али, дошао је рат. И ето како су се за слободу земље ти сељаци без напора претворили у војнике, најхрабрије, најистрајније, најбоље од свих. То су те сјајне трупе, због којих сам горд што сам их ја водио, раме уз раме са војницима Француске, у победоносну слободу њихове отаџбине..."

Избијање српске војске на Вардар је оперативно-стратегијски пробој немачко-бугарског фронта. Страдао је 681 српски војник, 132 су нестала, а 3.206 рањено.

Бугарска је 29. септембра пристала на примирје, а Немачка не, па се завршница Великог рата "селила" на север. Прва српска армија је 9. октобра стигла до Ниша. Подилазећи положајима немачке армије код Ниша, напредујући читавих 200 километара испред савезника и Друге српске армије. Иако усамљена – и противно одлуци Д'Еперееа да сачека, три дана касније Прва српска армија ушла је у Ниш.

Три седмице касније и Београд је ослобођен, 1. новембра 1918.

Први светски рат, несумњиво највећа сроска кланица у историји, правно је окончан 28. јуна 1919. Версајским мировним уговором.

Пробијање Солунског фронта 1. септембра 1918. био је најва тешке велике победе савезника, међу којима се истицала српска војска.

Након Првог светског рата настала је и прва Југославија, па су се војници који су били на две стране фронта нашли у истој краљевини и војсци. То важи и за војнике данашње Србије и Српске, јер су потоњи регрутовани у Аустроугарску војску из које су, по многим сведочењима, многи бежали у српске армије.

(Данас)